

PRACTICAL LESSON

# E kryera e thjeshtë dhe e pakryera

Lesson category: Mësimet e gjuhës shqipe

Dallimi midis veprimit të mbyllur dhe veprimit të përsëritur a në zhvillim në të kaluarën.

## E kryera e thjeshtë dhe e pakryera

Të dyja kohët tregojnë të kaluarën, por ndryshojnë në **mënyrën si e shohin veprimin**. E kryera e thjeshtë e paraqet veprimin si një njësi të mbyllur, të parë nga jashtë; e pakryera e paraqet nga brenda, si të hapur, të vazhduar ose të përsëritur. Ky ndryshim quhet **aspekt** dhe është çelësi për të zgjedhur saktë.

### Përdorimet

| Koha                | Përdoret për                                       | Shembull                                                         |
|---------------------|----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| E kryera e thjeshtë | veprim të përfunduar në një çast të caktuar        | Dje <b>lexova</b> një libër.                                     |
|                     | veprime të njëpasnjëshme në rrëfim                 | <b>Hyri, uli</b> çantën dhe <b>filloi</b> punën.                 |
|                     | veprim të përsëritur një numër të caktuar herësh   | E <b>lexova</b> tri herë.                                        |
| E pakryera          | veprim të përsëritur ose zakon                     | Çdo verë <b>shkonim</b> në det.                                  |
|                     | veprim në zhvillim si sfond i një tjetri           | Ndërsa <b>lexoja, ra</b> telefoni.                               |
|                     | përshkrime, gjendje, rrethana                      | Qielli <b>ishte</b> i kthjellët dhe ajri <b>ishte</b> i freskët. |
|                     | mosha, gjendja fizike a shpirtërore në të shkuarën | Atëherë <b>isha</b> tetë vjeç dhe <b>kisha</b> shumë frikë.      |

### Paradigmat

| Veta      | punoj - e kryer e thjeshtë | punoj - e pakryer | hap - e kryer e thjeshtë | hap - e pakryer |
|-----------|----------------------------|-------------------|--------------------------|-----------------|
| unë       | punova                     | punoja            | hapa                     | hapja           |
| ti        | punove                     | punoje            | hape                     | hapje           |
| ai / ajo  | punoi                      | punonte           | hapi                     | hapte           |
| ne        | punuam                     | punonim           | hapëm                    | hapnim          |
| ju        | punuat                     | punonit           | hapët                    | hapnit          |
| ata / ato | punuan                     | punonin           | hapën                    | hapnin          |

### Foljet e parregullta më të përdorura

| Folja | E kryer e thjeshtë (unë) | E pakryer (unë) | Pjesorja |
|-------|--------------------------|-----------------|----------|
| jam   | qeshë                    | isha            | qenë     |
| kam   | pata                     | kisha           | pasur    |
| shkoj | shkova                   | shkoja          | shkuar   |
| vij   | erdha                    | vija            | ardhur   |
| them  | thashë                   | thoja           | thënë    |
| bëj   | bëra                     | bëja            | bërë     |
| marr  | mora                     | merrja          | marrë    |
| jap   | dhashë                   | jepja           | dhënë    |
| shoh  | pashë                    | shihja          | parë     |
| bie   | rashë                    | bija            | rënë     |

## Të dyja bashkë në një tregim

Në një rrëfim tipik, e pakryera vendos *skenën* dhe e kryera e thjeshtë çon *ngjarjen* përpara:

«**Ishte** mbrëmje. Rruga **ishte** e zbrazët dhe **binte** një shi i imët. Arta **ecte** ngadalë drejt shtëpisë. Papritur **dëgjoi** një zë pas saj, **u kthye** dhe **pa** një fytyrë të njohur.»

Katër foljet e para janë të pakryera — përshkrim; tri të fundit janë të kryera të thjeshta — veprime të njëpasnjëshme.

## Nga letërsia shqipe

Fan Noli te *Anës lumenjve* e ndërton gjendjen me pjesore të mëparshme dhe e mban veprimin në rrjedhë me **po** + e tashme:

«Arratisur, syrgjynosur, / rraskapitur dhe katosur, / **po vajtonj** pa fund, pa shpresë, / anës Elbë-s, anës Spree-së.»

Po ta kthenim rrëfimin në të shkuarën, do të thoshim «*po vajtoja*» — e pakryera, sepse vajtimi është i vazhdueshëm dhe pa fund, jo një veprim i mbyllur.

## Fjalët sinjalizuese

- **E kryera e thjeshtë:** dje, mbrëmë, pardje, javën e kaluar, vitin e kaluar, në vitin 2019, atëherë, papritur, menjëherë, më në fund.
- **E pakryera:** çdo ditë, çdo verë, zakonisht, gjithmonë, shpesh, rrallë, herë pas here, ndërsa, ndërkohë, kur isha i vogël.

## Gabimet e zakonshme

| Gabim                       | Saktë                       | Pse                            |
|-----------------------------|-----------------------------|--------------------------------|
| Dje shkoja në kinema.       | Dje shkova në kinema.       | një veprim i vetëm e i mbyllur |
| Çdo mëngjes vrapova.        | Çdo mëngjes vrapoja.        | veprim i përsëritur            |
| Ndërsa lexova, ra telefoni. | Ndërsa lexoja, ra telefoni. | sfondi kërkon të pakryerën     |

| Gabim                                            | Saktë                                            | Pse                           |
|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------|-------------------------------|
| <i>punonim për punuam</i>                        | <b>Dje punuam deri vonë.</b>                     | ngatërrim i formave të shumës |
| <i>Kur isha i vogël, shkova çdo verë në det.</i> | <b>Kur isha i vogël, shkoja çdo verë në det.</b> | zakon i së shkuarës           |

## Provo vetë

1. Ndërsa \_\_\_ (gatuaj), \_\_\_ (bie) zilja. (*gatuaja / ra*)
2. Vitin e kaluar \_\_\_ (vizitoj) Shkodrën për herë të parë. (*vizitova*)
3. Kur \_\_\_ (jam) fëmijë, \_\_\_ (luaj) çdo ditë në oborr. (*isha / luaja*)
4. Ai \_\_\_ (hyj), \_\_\_ (ul) çantën dhe \_\_\_ (filloj) punën. (*hyri / uli / filloi*)

## Burime dhe referenca

- Fan S. Noli, *Anës lumenjve*, 1928.
- *Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.